

FAKTORY EFEKTIVNOSTI ROZVOJE REGIONŮ ČR

Na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně je řešen výzkumný záměr „Faktory efektivity rozvoje regionů ČR“ (financovaného MŠMT). Hlavním řešitelem je doc. Viturka z Katedry regionální ekonomie a správy, tzn. že řešitelský tým je složen zejména ze členů této katedry a dále na řešení participují členové Katedry veřejné ekonomie. Práce na výzkumném záměru začala již roku 1999 a je plánována na pětileté období. To znamená, že v současné době, tj. roce 2001, se řešitelé nachází přibližně v polovině a je tedy namístě určité ohlédnutí za vykonanou prací.

Otázka efektivity regionálního rozvoje se stala v ČR zejména v souvislosti s přidružením ČR k EU a reformou územní správy vysoce aktuální (v minulosti byla problematika regionálního rozvoje často opomíjena). Z obecnějšího pohledu jde o významnou součást procesu decentralizace veřejné správy, spojeného s fiskální decentralizací a posilováním úlohy územní správy a zejména samosprávy. Z ekonomicko-politického pohledu je ovšem v oblasti regionálního rozvoje stále zdůrazňováno především řešení sociálních nerovností vniklých nerovnoměrností ekonomického rozvoje. Nenaplnění původních představ o účinnosti klasické, do značné míry centralizované regionální politiky, charakteristické rozsáhlými přerozdělovacími procesy, vedlo k obratu k tržně orientovaným modelům regionální politiky založeným na sdružování soukromých a veřejných zdrojů atd. Na úrovni EU a posléze i na úrovni jednotlivých členských a přidružených zemí byly postupně definovány základní principy, jejichž cílem je dosažení vyšší efektivity regionální politiky (tj. princip koncentrace, programování, partnerství a doplňkovosti ad.).

Tyto principy byly v ČR promítnuty i do příslušných konceptů zpracovaných v rámci tvorby Národního rozvojového plánu ČR. Zpracování těchto koncepčních materiálů ovšem odhalilo i existující bariéry poznání. Kromě informačních bariér sem lze přiřadit zejména nedostatečnou teoreticko-metodologickou úroveň rozpracování aplikačních postupů, které by umožnily identifikaci hlavních faktorů efektivity rozvoje regionů. S tímto pro-

blémem úzce souvisí i efektivity fungování rozvojově významných veřejných institucí, zahrnující i nalezení vhodného souboru hodnotících kritérií. Lze konstatovat, že problematika efektivity regionálního rozvoje tak v sobě zahrnuje dvě relativně autonomní problémové oblasti – technickou efektivity, resp. hospodárnost fungování veřejného sektoru (jako celku i v rámci jednotlivých odvětví) a alokační efektivity, tj. optimalizaci výběru cílů, programů a opatření pro přímou podporu regionálního rozvoje.

Specifikem výzkumného záměru je proto komplexní a synteticky orientované zaměření (podmíněné i plánovaným časovým horizontem řešení), zahrnující řešení výzkumných cílů z oblasti regionalistické, veřejně-ekonomické a informační. Řešení výzkumného záměru bylo dosud rozčleněno na tři etapy:

- I. etapa:** Identifikovat celospolečenské a regionální aspekty efektivity odvětví veřejného sektoru a faktory, které ovlivňují politiku centrální vlády (sociální, hospodářská atd.) – 31. 3. 2000
- II. etapa:** Identifikovat faktory regionální diferenciace regionů a jejich vyjádření v efektivity – makroekonomické a mikroekonomické aspekty – 31. 12. 2000
- III. etapa:** Analýza struktury odvětví veřejného sektoru Jihomoravského kraje s akcentem na identifikaci faktorů efektivity – 31. 12. 2001

Základní výsledky cíle **první etapy** jsou shrnuty v publikaci „**Vliv veřejného sektoru na efektivity rozvoje regionů**“ (vydané MU Brno 2001). Tato publikace má charakter případových studií, které pokrývají následující oblasti:

- filozoficko-metodologická východiska zkoumání základů efektivity (systémová interpretace efektivity v různých definičních pojetích a paradigma-tech společenského a ekonomického optima v kontextu veřejných politik a hospodářské praxe),
- teoretická interpretace faktorů efektivity (funkce veřejného sektoru jako součásti politiky centrální vlády s důrazem na možnosti ovlivňování efektivity jejího výkonu),
- interakce systému veřejných financí a efektivity rozvoje veřejného sekto-

ru (teoreticko-metodologické problémy efektivity realizace alokační, distribuční a stabilizační funkce veřejných financí na regionální úrovni),

- aplikace teorie faktorů efektivity ve vybraných odvětvích veřejného sektoru (vězeňská služba a justice),
- a konečně interakce regionálního veřejného sektoru s regionálním nestátním neziskovým sektorem (analýza dané problematiky vychází z využití zahraničních zkušeností).

Věcně související problematika alokace disponibilních finančních zdrojů byla tématem teoretického semináře „**Redistribuční funkce veřejného sektoru**“ pořádaného Katedrou veřejné ekonomie (ESF MU), který se konal v lednu 2000 ve Šlapanicích. Celkem 34 příspěvků bylo shrnuto do stejnojmenné publikace (sborník – vydaný MU Brno 2001), jež je tematicky rozčleněn do několika bloků: obecná metodologická východiska, sociální politika a sociální zabezpečení, redistribuce a daňová soustava, realizace redistribuční funkce ve vybraných odvětvích veřejné správy a ostatní veřejnofinanční aspekty.

V publikaci „**Soubor případových studií k problémům regionálního rozvoje ČR**“ jsou shrnuty výsledky plnění druhé etapy. Případové studie pokrývají následující oblasti:

- systém územní správy ČR a její financování na regionální a lokální úrovni (tj. vlastní finanční zdroje, finanční transfery ze státního rozpočtu a fondů EU atd.),
- aplikace pravděpodobnostních přístupů k makroekonomickému hodnocení rozvojových předpokladů krajů ČR (jako makroekonomické rozvojové determinanty jsou analyzovány regionální dostupnost a ekonomická citlivost),
- kvalita podnikatelského prostředí jako faktor efektivity regionálního rozvoje (analýza zpracovaná v rámci projektu Interprise/Ecos-Ouverture, na jejímž základě získal Jihomoravský kraj významnou finanční podporu z příslušného fondu EU),
- územní hodnocení podnikatelské aktivity (prezentace výsledků výzkumu různorodých rozvojových interakcí podnikatelských aktivit fyzických osob v kontextu Jihomoravského kraje),

- rozvoj turistiky jako významné komponenty regionálního rozvoje (studie je zaměřena na podporu rozvoje cestovního ruchu jako významného faktoru zvyšování efektivity využití regionálních rozvojových zdrojů),
- hodnocení využití aktivní politiky zaměstnanosti jako nástroje stimulace regionálního rozvoje v ČR (prezentace regionálního přístupu k hodnocení efektivity nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti na příkladě okresů Jihomoravského kraje).

V rámci druhé etapy byl řešen ještě jeden, dílčí cíl: Analýza regionální politiky centrální vlády ve vztahu k politice regionálních samospráv a jejich kompetencím. Výsledky analýzy byly prezentovány na **III. Mezinárodním kolokviu o regionálních vědách** pořádaného Katedrou regionální ekonomie a správy, které se konalo ve Znojmě v roce 2000. Příspěvky z uvedeného kolokvia jsou obsaženy ve stejnojmenné publikaci (sborník – vydaný ESF MU 2000). Jsou tematicky zaměřené na tvorbu strategií regionálního rozvoje, systémové vazby veřejných financí k regionálnímu rozvoji a specifické otázky spjaté s regionálním rozvojem.

Paralelně s řešením výše uvedených cílů je věnována pozornost i výstavbě **geo-**

grafického informačního systému pro potřeby regionální ekonomie (pracovní název – projekt REGIS). Technologie fungování systému REGIS je založena na principech třívrstvé architektury s možností jejího rozšíření na architekturu distribuovanou. Funkce datové vrstvy jsou zajišťovány relační databází Oracle verze 8.1.5 na serveru aisa.fi.muni.cz. Klientskou vrstvu tvoří webový browser, na němž je požadováno kromě zobrazování HTML stránek i provádění funkcí v jazyce JavaScript a appletů v jazyce Java. Základním kamenem střední vrstvy je www server Apache 1.3.12, který zabezpečuje prvotní zachycení požadavku od klienta, předání požadavku dalším modulům REGIS a zaslání odpovědi vrácených modulů zpět na klienta. Moduly střední vrstvy jsou implementovány v jazyce Java.

V současné době, tedy v roce 2001, se řešení výzkumného záměru nachází ve třetí etapě. Pro tuto etapu byly navrženy dva dílčí cíle: ohledně zkoumání alokační efektivity jsou to „**Prostorové faktory efektivity regionálních rozvojových projektů**“, zaměřené na regionálně orientovaná kritéria optimalizace výběru rozvojových cílů, programů a opatření. V případě technické efektivity je pak v souladu s původními předpoklady počítáno s řešením cíle „**Vztah transformace veřejné**

správy a rozpočtové soustavy – faktory efektivity financování vybraných aktivit s akcentem na regionální úroveň a odvětví veřejného sektoru“. Výsledkem řešení budou monograficky pojeté studie.

Publikace, jež se předpokládá jako výstup druhého cíle pod názvem „**Role veřejného sektoru v procesu identifikace faktorů efektivity rozvoje Jihomoravského kraje**“, bude zaměřena zejména na tři základní oblasti, a to: financování veřejného sektoru, jeho organizaci a neziskové organizace. V rámci těchto oblastí pak bude pozornost věnována např. regionálnímu finančnímu systému, daňovým nástrojům, justici, bytové, sociální či zdravotní politice.

Řešení výzkumného záměru ESF MU se tedy, jak již bylo výše řečeno, nachází přibližně v polovině. Dosavadním výsledkem práce řešitelského týmu je řada publikací tematicky orientovaných na rozvoj regionů v ČR. V dalších dvou letech řešení výzkumného záměru lze tedy očekávat výstupy v podobě pořádání konferencí či seminářů, zabývajících se danou problematikou a samozřejmě další publikace.

Milan Víturka, Dagmar Špalková